



INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

## Kariérová dráha a kariérové rozhodování



## **Anotace:**

Cílem modulu je poskytnout čtenáři základní teoretické zázemí kariérového poradenství, a to prostřednictvím jednotlivých kapitol obsahujících úkoly a cvičení.

### **Kariérová dráha a její uzlové momenty**

Prostřednictvím úkolů se studující sám snaží formulovat problémy, které má člověk s kariérovým rozhodováním v různých fázích svého života. Jeho řešení je korigováno a tak vzniká popis kariérové dráhy člověka.

Další úkoly jsou zaměřené na stanovování postupných kroků, které je třeba při různých kariérových rozhodováních učinit.

### **Podstata kariérového rozhodování**

Prostřednictvím úkolů se studující vlastním objevováním snaží určovat faktory kariérového rozhodování, které jsou důležité třeba při různých kariérových rozhodováních, a na konkrétních příkladech posuzuje vztahy těchto faktorů.

Další úkoly jsou zaměřené na vlastní vytváření souboru důležitých rozhodovacích faktorů.

Závěrečné otázky jsou zaměřené na volbu druhů informací potřebných pro určité druhy kariérového rozhodování.

## **Obsah**

Anotace: .....	2
Obsah .....	2
Kariérová dráha a její uzlové momenty .....	3
Podstata kariérového rozhodování.....	8
Vlivy působící na kariérové rozhodování .....	12
Informační zdroje .....	13

## Kariérová dráha a její uzlové momenty

Kariérovou dráhu člověka je možné si představit jako dráhu se stanicemi, na nichž se člověk rozhoduje o dalším pokračování této cesty.

### Úkol:

Pokuste se do každé stanice napsat, o čem všem se tam člověk z kariérového hlediska může rozhodovat.

A. Žák na konci základní školy	
B. Žák na konci střední školy	
C. Žák na konci vyšší nebo vysoké školy	
D. Člověk, který chce změnit zaměstnavatele	
E. Zaměstnanec, který chce postupovat po žebříčku pozic ve firmě	
F. Člověk, který chce změnit povolání (rekvalifikovat se)	
G. Zaměstnanec, který se chce dále vzdělávat ve svém povolání	
H. Zaměstnanec, který se dostal do pracovního právního problému	
I. Člověk, který chce podnikat	
J. Nezaměstnaný	

## Řešení:

Nyní si své řešení porovnejte s následující tabulkou

Pozice člověka na kariérové dráze	Druh kariérového rozhodování (řešeného problému)
A. Žák na konci základní školy	Volba oboru střední školy a tím i nastartování celkové profesní a vzdělávací orientace Výběr ze vzdělávací nabídky počátečního (školního) vzdělávání
B. Žák na konci střední školy	Volba profesní a vzdělávací orientace po ukončení střední školy Výběr ze vzdělávací nabídky vyššího nebo vysokoškolského školního vzdělávání Hledání a výběr zaměstnání Výběr z nabídky kurzů dalšího vzdělávání
C. Žák na konci vyšší nebo vysoké školy	Volba další profesní a vzdělávací orientace Hledání a výběr zaměstnání Výběr z nabídky kurzů dalšího vzdělávání
D. Člověk, který chce změnit zaměstnavatele	Hledání a výběr zaměstnání Identifikace potřebných znalostí, dovedností, schopností a způsobů jednání
E. Zaměstnanec, který chce postupovat po žebříčku pozic ve firmě	Identifikace potřebných znalostí, dovedností, schopností a způsobů jednání
F. Člověk, který chce změnit povolání (rekvalifikovat se)	Volba další profesní orientace (volba nového povolání) Výběr z nabídky kurzů dalšího vzdělávání
G. Zaměstnanec, který se chce dále vzdělávat ve svém povolání	Výběr z nabídky kurzů dalšího vzdělávání
H. Zaměstnanec, který se dostal do pracovně právního problému	Rozhodnutí o vhodném postupu vůči zaměstnavateli
I. Člověk, který chce podnikat	Identifikace svých předpokladů pro podnikání Promyšlení podnikatelského záměru a jeho ekonomických aspektů

	Volba formy podnikání, případných partnerů, úvěrů, prostorů, technických prostředků aj.
J. Nezaměstnaný	<p>Hledání a výběr zaměstnání</p> <p>Identifikace potřebných dovedností a způsobů jednání</p> <p>Volba další profesní orientace (volba nového povolání)</p> <p>Výběr z nabídky kurzů dalšího vzdělávání</p>

Kariérové rozhodování se v průběhu života mnohokrát opakuje, vždy má své konkrétní cíle, svá konkrétní rozhodovací kritéria a své konkrétní informační potřeby.

## Úkol:

Pokuste se z pravého sloupce výše uvedené tabulky vytvořit seznam druhů kariérového rozhodování (v tabulce se některé z nich opakují):

--

## Řešení:

***Nyní si své řešení porovnejte s následujícím seznamem a případně si je zkorigujte:***

- volba celkové profesní a vzdělávací orientace (na začátku kariérové dráhy)
- volba další profesní a vzdělávací orientace (v průběhu kariérové dráhy)
- výběr ze vzdělávací nabídky školního vzdělávání
- hledání a výběr zaměstnání
- výběr z nabídky kurzů dalšího vzdělávání
- identifikace potřebných dovedností a způsobů jednání
- identifikace předpokladů pro podnikání
- volba vhodného zaměření podnikání
- volba vhodného postupu vůči zaměstnavateli

Je zřejmé, že každý z uvedených druhů kariérového rozhodování probíhá na základě svých specifických kritérií.

Navíc každý z uvedených druhů kariérového rozhodování se skládá z dílčích kroků. **Příklady:**

### **Volba celkové profesní a vzdělávací orientace:**

- Identifikace vlastních představ, zájmů a předpokladů
- Volba druhu práce (např. technická, kancelářská, s malými dětmi, příp. zatím se neví)
- Volba stupně vzdělání (např. vyučení, maturita, vysoká škola, příp. zatím se neví)
- Volba oborového zaměření vzdělání (např. skupiny oborů)

### **Výběr ze vzdělávací nabídky školního vzdělávání:**

- Volba oboru vzdělání
- Výběr konkrétní školy, kde se obor učí
- Případná změna zvoleného oboru podle konkrétních vzdělávacích nabídek škol

Každý z jednotlivých kroků má své vlastní atributy, které jsou posuzovány a tím i své vlastní potřeby na informace, které jsou k tomu třeba.

**Úkol:**

**Vyberte, která posloupnost rozhodnutí je optimální pro žáka na konci základní školy nebo gymnázia:**

- a) Výběr školy -> výběr oboru vzdělání
- b) Výběr školy -> výběr oboru vzdělání -> volba celkové profesní a vzdělávací orientace
- c) Volba celkové profesní a vzdělávací orientace -> výběr oboru vzdělání -> výběr školy

*Správná odpověď je c).*

**Vyberte, která posloupnost rozhodnutí je optimální pro dospělého, který by chtěl změnit odbornost nebo povolání:**

- a) Volba rekvalifikačního kurzu -> volba nového povolání -> hledání pracovního místa
- b) Volba nové odbornosti nebo nového povolání -> volba obsahového zaměření potřebného kurzu -> výběr konkrétního kurzu u konkrétní vzdělávací firmy
- c) Volba rekvalifikačního kurzu -> výběr konkrétního kurzu u konkrétní vzdělávací firmy -> hledání pracovního místa

*Správná odpověď je b).*

**Výběr ze vzdělávací nabídky kurzů dalšího vzdělávání nejspíš nebude předmětem kariérového rozhodování:**

- a) Zaměstnance, který se rozhoduje při řešení pracovně právního sporu se zaměstnavatelem
- b) Nezaměstnaného uchazeče o práci
- c) Žáka na konci střední školy

*Správná odpověď je a).*

## Podstata kariérového rozhodování

Základem každého kariérového rozhodování by mělo být vzdělávání k sebepoznávání, které by tak mělo vést k zodpovědnému rozhodování a plánování své vlastní vzdělávací a profesní dráhy. V kontextu dnešní společnosti a v souvislosti s měnícím se trhem práce nabývá na významu koncept celoživotního poradenství, neboť čím dál tím více lidí mění svoje povolání někdy i několikrát v průběhu své profesní dráhy. I v případě jedné profesní kariéry je celoživotní vzdělávání v důsledku rychle se měnících požadavků nevyhnutnou skutečností.

Obecně lze říci, že při kariérovém rozhodování jsou navzájem srovnávány dvě kategorie atributů:

- atributy člověka
- atributy profesní a vzdělávací sféry

**Atributy člověka** lze charakterizovat jeho specifickými rysy osobnosti, k nimž v průběhu pracovního života přibývá kvalifikační potenciál. **Rysy osobnosti** jsou chápány především zájmy, vrozené schopnosti, povahové vlastnosti, tělesné předpoklady, zdravotní stav. **Kvalifikačním potenciálem** jsou chápány odborné znalosti a dovednosti, formálně vyjádřené především stupněm a oborem dosaženého vzdělání, absolvovanými kursy a zkouškami, dosavadní praxí, stážemi apod.

**Atributy profesní a vzdělávací sféry** charakterizují jednak přímo obsah práce (pracovní činnosti, pracovní objekty, pracovní prostředky, pracovní prostředí), dále možnosti a podmínky uplatnění (poptávka na trhu práce, mzda, pracovní doba, složení pracovního kolektivu, možnosti kariéry, možnosti podnikat, možnosti odborného růstu, společenská prestiž apod.) a vzdělávací nabídku (obsah příslušných vzdělávacích programů, profil jejich absolventa, výstupní certifikáty, podmínky přijetí ke studiu, forma, délka a cena studia, údaje o vzdělávací instituci apod.). Atributy profesní a vzdělávací sféry patří mezi **tzv. kariérové informace**, které zahrnují jak nabídku vzdělávacích příležitostí a podmínky na trhu práce, tak potřeby pro celoživotní rozvoj jednotlivce.

Obě kategorie atributů je třeba při rozhodování brát v úvahu a hledat mezi nimi souvislosti.



V následující tabulce jsou ukázky různých příkladů těchto atributů – v levém sloupci na straně člověka, v pravém sloupci na straně světa práce.

<b>Atributy člověka</b> <b>(v závorce druh atributu)</b>	<b>Atributy profesní sféry</b> <b>(v závorce druh atributu)</b>
Trpělivost (vlastnost)	Řízení automobilu (pracovní činnost)
Prostorová představivost (schopnost)	Ošetřování nemocných (pracovní činnost)
Nesoustředěnost (schopnost)	Uzavírání obchodů (pracovní činnost)
Umění jednat s lidmi (schopnost)	Konstruování strojních součástí (pracovní činnost)
Svařování (odborná dovednost)	Svařovací agregát (pracovní prostředek)
Znalost technických materiálů (odborná znalost)	Veterinární ošetřovna (pracoviště)
Alergie na zvířecí chlupy (zdravotní porucha)	Sklad kovových trubek, tyčí a plechů (pracoviště)
Zájem o pravidelnou pracovní dobu (zájmy)	Směnný provoz (pracovní doba)

Prostřednictvím úkolů se studující vlastním objevováním snaží určovat faktory kariérového rozhodování, které jsou důležité třeba při různých kariérových rozhodováních, a na konkrétních příkladech posuzuje vztahy těchto faktorů.

**Úkol:**

Dole jsou z výše uvedené tabulky vybrány některé atributy na straně člověka. Pokuste se zkopírováním ke každému z nich přiřadit atribut na straně světa práce, který je s ním v souladu:

Trpělivost	
Prostorová představivost	
Umění jednat s lidmi	
Svařování	
Znalost technických materiálů	

**Řešení:**

Řešení je následující:

Trpělivost	Všechny z uvedených atributů
Prostorová představivost	Konstruování strojních součástí
Umění jednat s lidmi	Uzavírání obchodů Ošetřování nemocných
Svařování	Svařovací agregát
Znalost technických materiálů	Konstruování strojních součástí Sklad kovových trubek, tyčí a plechů

### Úkol:

Dole jsou z výše uvedené tabulky vybrány další atributy na straně člověka. Pokuste se zkopírováním ke každému z nich přiřadit atribut na straně světa práce, který je s ním v rozporu (tato tabulka by měla umožňovat vkládání a mazání textů zkopírovaných odjinud):

Nesoustředěnost	
Alergie na zvířecí chlupy	
Zájem o pravidelnou pracovní dobu	

### Řešení:

Řešení je následující:

Nesoustředěnost	Řízení automobilu
Alergie na zvířecí chlupy	Veterinární ošetřovna
Zájem o pravidelnou pracovní dobu	Směnný provoz

**POZOR: Důležité je uvědomit si, že ke každému klientovi je potřeba přistupovat individuálně. To, že klient identifikuje svoje negativní vlastnosti či schopnosti, jako je např. nesoustředěnost, neznamena, že nemůže řídit automobil. Při rozhodování o další profesní dráze hraje nezastupitelnou úlohu motivace. Je sice důležité uvědomovat si svoje limity, mnohem důležitější je ale ochota na sobě pracovat.**

Pro každého klienta a pro každý jeho konkrétní problém je tedy významnost jednotlivých atributů různá. Význam kariérového poradenství v průběhu rozhodování o budoucí vzdělávací a profesní dráze je především ve **vedení klienta, aby si byl schopen uvědomit své schopnosti a dovednosti**, ale také své limity. Pouze sebepoznání společně s kariérovými informacemi (obsahují nabídku vzdělávacích příležitostí a podmínky na trhu práce, ale i potřeby pro celoživotní rozvoj jednotlivce) může vést k zodpovědnému rozhodování o své budoucí vzdělávací a profesní dráze, a také k celoživotnímu řízení své vlastní kariéry.

Současné kariérové poradenství se již nezaměřuje pouze na pomoc při rozhodování o vzdělávací a profesní dráze. Stále více akcentuje sebepoznání, motivaci, důležitost celoživotního učení a v neposlední řadě řízení vlastní kariéry (Career Management).

## Vlivy působící na kariérové rozhodování

Posuzování souladu atributů člověka s atributy profesní a vzdělávací sféry je jakýsi ideální způsob kariérového rozhodování. V praxi ale na rozhodování každého člověka působí řada různých vlivů.

**Jsou to například:**

- přání rodičů („Chci mít syna lékaře“),
- příklady kamarádů („Pavel dělá barmana a právě si koupil nové fáro“),
- mediální vzory („Chci být modelkou jako topmodelka X.Y.“)

Takové vlivy mohou být skryty za postoji žáka při jeho rozhodování a poradce by s nimi měl počítat. Pokud se jedná o vliv rodičů, je možné o žákově volbě s nimi hovořit. Je ovšem možné s nimi hovořit, i pokud se jedná o jiné vlivy, protože rodiče zde mohou vyvinout snahu o objektivizaci postojů dítěte.

Zároveň je třeba vést žáka k tomu, aby se o zvoleném oboru či profesi snažil získat informace i z dalších zdrojů, aby si všechny podstatné aspekty své volby, tedy atributy na své straně i na straně profesní a vzdělávací sféry uvědomil, aby je nezaujatě zvážil a teprve potom učinil rozhodnutí. Na školách by k tomu mělo přispět kariérové vzdělávání (v podobě vzdělávací oblasti Člověk a svět práce), které by mělo žáka opatřit dovednostmi, se kterými se člověk stává samostatným a plně odpovědným vůči svému životu (Career management skills).

**V Národním ústavu pro vzdělávání byl prováděn výzkum snažící se monitorovat, kým a čím, jsou žáci při svém kariérovém rozhodování nejvíce ovlivněni.**

Ukazuje se, že žáci základních škol jsou při svém rozhodování nejvíce ovlivněni doporučeními a příklady rodičů, doporučeními a příklady přátel, známých a dalších osob a tím, co vidí na dnech otevřených dveří. Poté následuje výchovný poradce a informační zdroje jako příručky a internet.

U žáků středních škol je to obdobné s tím rozdílem, že zejména u gymnazistů tu dominuje internet a informační příručky, což svědčí o vyšší samostatnosti při rozhodování těchto žáků.

**Úkol:**

**Vyberte nejvhodnější tvrzení:**

- a) Výchovný poradce má mezi činiteli ovlivňujícími kariérové rozhodování žáků v průměru relativně malý vliv, mnohem větší vliv naopak mají mnohdy subjektivní rady známých nebo výjimečné příklady úspěšných celebrit. Proti tomu by výchovný poradce měl bojovat a prosazovat svůj vliv na žáky.
- b) Výchovný poradce má mezi činiteli ovlivňujícími kariérové rozhodování žáků v průměru relativně malý vliv, měl by se od žáka snažit zjistit jeho názory a postoje ke kariérovému rozhodování a zdroje těchto názorů a navázat na ně objektivizujícími informacemi a radami a vést žáka, aby o věcech dále přemýšlel.
- c) Výchovný poradce má mezi činiteli ovlivňujícími kariérové rozhodování žáků v průměru relativně malý vliv a proto by se měl zaměřit spíše jen na poskytování informací a na administrativu spojenou s přijímacím řízením.

*Správná odpověď je b).*

## Informační zdroje

[www.gwo.cz](http://www.gwo.cz) - v pravé části hlavního menu se nachází typologie klientů kariérového poradenství s rozsáhlou nabídkou možností kariérového rozhodování

učebnice Strádal, J.: Člověk a svět práce, Praha, Fortuna 2001

Šťastnová, P. a Drahoňovská, P. Jak žáci základních a středních škol vybírají svou další vzdělávací nebo pracovní kariéru. Analýza výsledků dotazníkového šetření žáků základních a středních škol, Praha: NÚV, 2012.